

Міністерство освіти і науки України  
Харківський державний педагогічний університет  
ім. Г.С.Сковороди

---

190-й річниці  
університету присвячується

## **ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ**

Збірник наукових праць  
Випуск 19  
Частина 2

*За загальною редакцією  
академіка І.Ф.Прокопенка,  
чл. -кор. В.І.Лозової*

Харків  
ХДПУ  
2001

## Зміст

<b>Корнейко Ю.М.</b> Порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів в різних освітніх системах	5
<b>Агалова Т.Л.</b> Проблеми формалізації елементів і цілого в образотворчому мистецтві	9
<b>Аксьонова К.Ю., Оксюк Ю.Д., Сидоренко Є.Б.</b> Методика оцінки виконання конкурсних завдань всеукраїнської студентської олімпіади з фізики	13
<b>Антонова О.Є.</b> Зміст професійної підготовки педагогічно обдарованої молоді	16
<b>Дубасенюк О.А.</b> Творчий пошук молодих дослідників у сфері педагогічних наук	19
<b>Лусь В.І.</b> Про один із шляхів самостійної роботи студентів і самоконтролю надбаних знань	23
<b>Василенко О.М.</b> Варіативний педагогічний процес та його особливості	27
<b>Безбородий В.О.</b> Модель управлінської діяльності керівника	29
<b>Гаврилова Т.В., Климова І.М.</b> Організація самостійної роботи студентів у центрі поглибленої підготовки молоді на базі ХДАДУ	33
<b>Горькова С.О.</b> Формування навичок прийняття рішень при вивченні математики	36
<b>Грищенко В.І., Щербина М.О., Тянько О.П.</b> Шляхи удосконалення організації учебного процесу та практичної підготовки студентів на кафедрі акушерства та гінекології Харківського державного медичного університету	39
<b>Дмитренко Т.О., Яресько К.В.</b> Обґрунтування технологічного підходу до організації педагогічного процесу	42
<b>Доля Ю.В., Смоленський С.М.</b> Сучасні проблеми передачі та розповсюдження знань	46
<b>Вірковський А.М.</b> Гуманістичний ідеал старшокласника як науково-теоретична та дослідницька проблема	49
<b>Ковальчук В.А.</b> Методична система соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів	53
<b>Коченгіна М.В.</b> Теоретико-методологічні засоби поглибленого викладення деяких розділів методики рідної мови	56
<b>Лузан Н.О.</b> Міжнародні проекти з вдосконалення математичної освіти	59
<b>Марченко Т.М.</b> Управління формуванням мислення студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання	63
<b>Меднікова Г.І.</b> Структура самооцінки та рівня домагань особистості і її урахування у виховному процесі	66
<b>Моторіна В.Г.</b> Проектування технології навчання	70
<b>Романовський А.Г., Игнатюк О.А.</b> Образовательные технологии формирования творческой личности инженера-руководителя	76
<b>Скориніна О.В.</b> Обдарованість та особливості побудови оптимальної педагогічної тактики	79

## Редакційна колегія:

- Прокопенко І.Ф.** — академік АПН України, д-р пед. наук, проф.  
**Трошко Г.В.** — чл.-кор. АПН України, д-р пед. наук, проф.  
**Лозова В.І.** — чл.-кор. АПН України, д-р пед. наук, проф.  
**Дмитренко Т.О.** — д-р пед. наук, проф.  
**Золотухіна С.І.** — д-р пед. наук, проф.  
**Калиновський І.С.** — канд. пед. наук, доц.

## Затверджено вченою радою

Харківського державного педагогічного університету  
ім. Г.С. Сковороди

**Педагогіка та психологія:** Збірник наукових праць / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. — Харків: ХДПУ, 2001. — Вип. 19. — Ч. 2. — 160 с.

У збірнику наукових праць розглядаються питання дидактики сучасної середньої та вищої школи, професійної підготовки у вищих навчальних закладах, становлення і розвитку педагогічних ідей і концепцій.

- © І.Ф. Прокопенко, В.І. Лозова, 2001  
© Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 2001  
© Фірма «ОВС», оформлення, 2001

<b>Столяревська А.Л.</b> Викладення теми «Розробка навчальних програм» в курсі інформатики .....	83
<b>Федченко В.М., Уразовська І.В.</b> Системно-інтегрований підхід до педагогічних технологій в природничій освіті .....	87
<b>Ященко В.В.</b> Погляди на дослідно-іменникові словосполучення як присудок .....	89
<b>Горнескуль М.М.</b> Організація навчально-пізнавальної діяльності студентів з математики з використанням середовища Maple .....	92
<b>Бігич О.Б.</b> Система методичної підготовки студентів вищих закладів освіти до професійної діяльності вчителя іноземної мови в початковій школі .....	95
<b>Белявцева Т.В.</b> Особливості професійно-педагогічної підготовки вчителя інформатики .....	99
<b>Балбенко С.Ю.</b> Підготовка учителя фізичної культури до позакласної роботи в школі .....	102
<b>Гризун Л.Е.</b> Організація навчальної діяльності з використанням сучасного комп'ютерного підручника .....	105
<b>Демиденко Т.М.</b> Особливості підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності .....	108
<b>Архипова С.П., Коваль О.М.</b> Технології, методи і моделі дистанційного навчання .....	111
<b>Джежелей О.В., Ємець А.А., Коваленко О.М.</b> Забезпечення професійної готовності студентів до викладення курсу «Читання і література» у сучасній початковій школі .....	115
<b>Єфіменко П.Б.</b> Засоби підвищення ефективності вивчення дисципліни «Масаж» .....	119
<b>Єфіменко Н.П.</b> Педагогічні умови забезпечення екологічної підготовки студентів вищих технічних закладів освіти .....	122
<b>Каневська М.В.</b> Комп'ютерні навчальні середовища як засіб розвитку дослідницьких умінь студентів-математиків .....	125
<b>Козорог О.В.</b> Вплив персональних комп'ютерів на форми і зміст гуманітарної освіти .....	129
<b>Колгатіна Л.С.</b> Управління самостійною роботою студентів в умовах нових інформаційних технологій .....	132
<b>Кривич І.П., Данильченко С.І.</b> Організація самостійної роботи студентів з валеологічних дисциплін .....	135
<b>Кузнєцова І.В.</b> Емпатійна культура майбутнього спеціаліста .....	139
<b>Михайлович Т.С.</b> Формування критичного мислення студентів факультету початкової освіти в процесі методико-математичної підготовки .....	143
<b>Пісоцька М.Е.</b> Пізнавальна перспектива та організація учбово-пізнавальної діяльності студентів .....	146
<b>Полова О.В.</b> Шляхи формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності .....	150
<b>Фоміна М.В.</b> Применение метода экспертных оценок в управлении учебной деятельностью студентов .....	153
<b>Пономарьов О.С.</b> Методологічні засади формування змісту підготовки сучасного управлінського корпусу .....	156

Ю.М. Корнейко

## ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В РІЗНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ

Професійна підготовка вчителів — це одна із центральних проблем діяльності систем освіти, так як саме вчитель являється головною дійовою особою, яка виконує їх основні завдання.

Поняття «підготовка вчителя» змінювалося в залежності від того, як змінювалися погляди на мету навчання і виховання, уявлення про головні педагогічні критерії вчителя. «За новою критично-креативною парадигмою у ХХІ столітті освіта слугуватиме насамперед багатосторонньому розвитку особистості, забезпечуватиме формування у неї комплексу стійких гуманістично-демократичних цінностей, життєво важливих знань, умінь і навичок, сприятиме підготовці до неперервної самоосвіти і саморозвитку. Це стосується всіх учасників освіти».

На сучасному етапі становлення і розвитку України як незалежної держави система педагогічної освіти знаходиться на складній і відповідальній стадії свого існування.

Важливим аспектом визначення сучасної стратегії в галузі педагогічної освіти в Україні є порівняльний аналіз досвіду підготовки вчителів в різних системах освіти, тобто ефективність розробки плану діяльності залежить від того, наскільки владається виявити і врахувати світові тенденції в цій галузі, проаналізувати загальнолюдський та вітчизняний досвід, враховуючи спільне та розбіжне.

На сьогоднішній день вітчизняна і зарубіжна педагогічна освіта характеризується народженням принципово нових явищ, сукупості тенденцій, які не мають аналогів у минулому.

Протягом останніх 30 років в Західній Європі відбувалися реформи в національній системі підготовки вчителів (у 60-х та 80-х — першій половині 90-х рр.), і саме в цей період Європа взяла курс на педагогічну освіту як динамічну відкриту систему, як одну з найбільших соціальних галузей. І як підтвердження цього являється колективна праця з проблем підготовки вчителів в Європі, виконана на замовлення Комітету з питань Культурного співробітництва Ради Європи<sup>1</sup>. За даними цього дослідження педагогічна освіта в Західній Європі об'єднує майже 500 тис. студентів, майбутніх учителів, майже 50 тис. викладачів-педагогів навчальних закладів, близько 5 млн. працюючих учителів. Різноманітність концепцій їх професійної відповідальності: some international comparisons // Comparative education. — 1987. — Vol. 23. — № 3. — P. 287—301.

повинен володіти не тільки інформацією про нові досягнення в області створення мультимедійних продуктів для дітей, але й мати навички пошуку інформації в Мережі Internet.

#### Література

1. Компьютерное обозрение, 2000. — № 4.
2. Chip, 2000. — № 3.
3. Эпштейн М. Книга, ждущая авторов // Иностранная литература, 1999. — № 5.
4. Вайль П. Квартира на площади // Иностранная литература, 1998. — С. 223—237.
5. Хаксли О. Писатели и читатели // Иностранная литература, 1998. — № 4. — С. 223—239.
6. Chip, 2000. — № 2.

Л. С. Колгатіна

### УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Соціально-педагогічна актуальність управління самостійною роботою студентів в умовах вищої школи вимагає пошуків нових шляхів і методів підвищення його ефективності, створення умов для реалізації творчого потенціалу особистості в процесі розв'язування навчальних завдань. Перспективними є пошуки такої побудови навчального процесу, які були б ефективними в умовах масового навчання [1]. Не останню роль в цьому відіграє використання нових інформаційних технологій навчання (НІТН), які за останні роки завдяки розповсюдженню персональних комп'ютерів набули популярності і широкого впровадження у практику роботи освітніх закладів.

Застосування комп'ютерів у самостійній роботі студентів створює передумови для переорієнтації навчального процесу на самостійне придбання знань. При цьому суттєве збільшення частки знань, вмінь та навичок, що мають бути придбаними в ході самостійної роботи, відбувається при одночасному підвищенні рівня вимог до кінцевих результатів. Це досягається комплексним застосуванням різноманітних комп'ютерних засобів, таких як автоматизовані навчаючі та інформаційно-довідкові системи, системи автоматизованого контролю знань, імітаційні моделі та інструментальні засоби їх створення, предметно- та професійно-орієнтовані середовища, засоби універсальних технологій [2].

Цілком природно, що найбільшої ефективності в управлінні самостійною роботою студентів можна досягти за умов комплекс-

ного використання комп'ютерних засобів, підібраних з огляду на сутність тих завдань, які вирішуються на кожному етапі управління.

*Етап збирання інформації і оцінки ситуації.* Діяльність викладача на цьому етапі полягає, з одного боку, у збиранні інформації про початковий рівень знань і вмінь студентів з метою отримання оцінки рівня підготовленості студентів до сприйняття нового матеріалу. З іншого боку, оцінюючи ситуацію, що склалася, викладач повинен проаналізувати наявні методи та засоби навчання, які можуть бути використані в управлінні самостійною роботою.

Використання системи автоматизованого контролю знань з метою збирання інформації про рівень знань і вмінь студентів надасть можливість викладачу не лише автоматизувати отримання діагностичних даних про первісні знання студентів, але й дістати достатню повну і об'єктивну інформацію як диференційовану щодо кожного окремого студента, так і інтегровану стосовно всієї групи в цілому.

*Етап постановки завдання та його оцінка.* На цьому етапі здійснюється узгодження матеріалу з метою навчання, визначення обсягу навчального матеріалу, розробка системи критеріїв та їх вагових коефіцієнтів для рейтингового оцінювання навчальних досягнень. Крім того, необхідно встановити рівень опанування матеріалу, який повинен набути студент за допомогою автоматизованих навчальних та інформаційно-довідкових систем, засвоїти в процесі виконання навчально-дослідницької роботи у предметно- та професійно-орієнтованому середовищі, а також за допомогою імітаційних моделей та інструментальних засобів створення моделей.

*Етап прийняття рішення про вибір доцільного методу.* На даному етапі викладач аналізує існуючі методи і засоби навчання та обґрунтовує їх вибір, враховуючи результати попереднього досвіду навчальної діяльності студентів.

В умовах інформатизації освіти аналіз повинен охоплювати можливість доступу до інформаційно-довідкових систем на електронних носіях, наявний фонд автоматизованих навчальних систем та предметно-орієнтованих середовищ з даної навчальної дисципліни. При відборі комп'ютерних засобів слід виходити з того, наскільки повно вони відповідають змісту матеріалу, що вивчається, рівню підготовленості студентів, більш прийнятним для викладача методичним прийомам та задумам. Викладач має можливість доповнити відібрані засоби авторськими програмними розробками, використовуючи програми-оболонки, що припускають можливість їх наповнення різним навчальним змістом і призначені для розробки авторських комп'ютерних курсів чи їх фрагментів.

**Етап реалізації рішення.** В управлінні самостійною роботою студентів цей етап є вирішальним. Він дає змогу запровадити різні форми та методи навчання. Так, опрацювання навчального матеріалу може бути організованим через роботу з навчальними комп'ютерними програмами, відпрацювання навичок розв'язування типових завдань може бути здійсненим з використанням програм-тренажерів.

Застосування комп'ютера дозволяє організувати самостійну роботу студентів як діяльність, спрямовану на розв'язування завдань на аналіз ситуації, відкриття закономірностей, постановку та проведення навчальних досліджень. Організація такої діяльності спирається на використання предметно-орієнтованих середовищ, що створюють комфортні умови для роботи у відповідній галузі. Такі середовища дозволяють користувачеві оперувати категоріями даної предметної області, застосовувати відповідну загальноприйнятну символіку. Автоматичне виконання типових операцій, вбудована система розв'язування стандартних задач, зручні засоби перетворення наданої чи отриманої інформації до найбільш придатної форми (у вигляді таблиць, графіків, діаграм тощо), зручної для зіставлення і аналізу даних — все це сприяє суттєвому підвищенню ефективності роботи студента. Самостійна робота в таких середовищах набуває дослідницького характеру і повинна бути спрямованою відповідними підказками, непрямыми вказівками для студентів, спеціальними інструктивно-методичними матеріалами для управління діяльністю студентів [3].

**Етап контролю і оцінки результатів.** Цей етап включає здійснення контролю за процесом самостійної роботи студентів, оцінку її результатів, аналіз характеру, повноти, змісту роботи студентів, перспективне коригування в управлінні діяльністю студентів, яке б забезпечило перехід студентів на більш високий рівень самостійної діяльності.

При традиційних формах навчання для викладача неможливо перевірити і проконтролювати правильність розв'язування всіх завдань, виконаних кожним студентом. Системи автоматизованого контролю знань дозволяють перевірити всі відповіді, а в багатьох випадках не лише фіксують помилку, але й досить точно визначають її характер, а це допомагає вчасно усунути причину, що зумовила її появу, забезпечити ефективний контроль та самоконтроль, корекцію та самокорекцію. Комп'ютер збирає та зберігає інформацію про результати діяльності кожного студента.

Окрім цього, комп'ютерні засоби дозволяють зробити результати роботи гласними, доступними як для викладача, так і для студента, а це в свою чергу веде до зацікавленості в одержанні високих показників у навчанні, створює атмосферу змагання і здорової конкуренції.

**Етап коригування.** Даний етап пов'язаний із спостереженням за перебігом самостійної роботи, що виконується студентами, з корекцією змісту роботи, її етапів, вибору методів досягнення мети, характеру діяльності, своєчасним наданням допомоги в подоланні труднощів та виправленні помилок. Використання автоматизованих навчальних та інформаційно-довідкових систем допомагає здійснити корекцію змісту навчального матеріалу, методів і засобів навчання тощо.

Комплексне використання засобів НІТН значно підвищує ефективність самостійної роботи студентів, сприяє своєчасному коригуванню навчальної діяльності студентів, підвищенню рівня їх самостійності, переходу від репродуктивного характеру самостійної роботи студентів до проблемного, творчого.

Зуважимо, що студенти, опановуючи в процесі самостійної роботи новітні комп'ютерні технології, набувають більш високого гатунку як майбутні фахівці.

Продумане, доречне та цілеспрямоване застосування комплексу комп'ютерних засобів на кожному з етапів управління самостійною роботою студентів складає основу технології управління, спрямованої на формування самостійної особистості, яка володіє сучасним інформаційним інструментарієм і здатна застосовувати його як у професійній діяльності, так і для самостійного набуття знань.

#### Література

1. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання (навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів). — Харків, 1997. — 338 с.
2. Білоусова Л.І., Колгатін О.Г. Засоби інформаційних технологій навчання як впливовий фактор пізнавальної діяльності // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Збірник наукових праць / За ред. В.І. Євдокимова, О.М. Микитюка. — Харків: ХДПУ, 2000. — Вип. 14. — С. 145—150.
3. Пономарьова Л.С. Учбові дослідження як фактор підвищення якості навчання // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Збірник наукових праць / За ред. В.І. Євдокимова, О.М. Микитюка. — Харків: ХДПУ, 2000. — Вип. 13. — С. 28—34.

І.П. Кривич, С.І. Данильченко

### ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Самостійна робота студентів (СРС) над курсами валеологічних дисциплін є однією з форм навчальної діяльності. На сучасному етапі роль самостійної роботи в учбовому процесі дедалі зростає